

Матушак В. В. студентка групи МГТ-24-1,
Івано-Франківський національний університет нафти і газу
Качала С.В. к.т.н., доцент
кафедри туризму, рекреації та регіонального розвитку,
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ТУРИЗМ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ЧАСУ

За підсумками в 2018 році в Україні побувало 14,2 мільйона іноземних туристів, про що повідомляють у Міністерстві економічного розвитку та торгівлі [1]. Ситуація, яка складалася протягом 2000-2014 років, була сприятливою для зростання значення і перспективи частки туризму і рекреації на економічному ринку. Цього було достатньо для того, щоб приділити більше уваги, а внаслідок – і ресурсів та розглянути варіанти як можна залучити і зацікавити більше туристів, а також і населення та державу до співпраці та розгляду туризму, який б приніс значні кошти до валютних надходжень держави.

Обставини склалися по-іншому не тільки на ринку, коли в усьому світі запанувала масштабна пандемія Covid-2019. Згодом ризик захворювання знизився. ВООЗ в 2023 році повідомила, що це більше не є загрозою для здоров'я і життя та більшість людей знову повернулися до звичного ритму життя. Для фахівців з туристичної галузі це стало закликком для дій, щоб максимально вдосконалювати туристичні дестинації, зробити необхідний рівень діджиталізації та автоматизації, яка стала вимогою для успішного побудування бізнесу в цій сфері.

На жаль, українці наразі не настільки зосереджені на тому, щоб популяризувати туризм, а радше на тому, щоб вижити і перебувати в безпеці, адже 24 лютого 2022 року відбулося масштабне російське вторгнення на територію України і нам знову доводиться вже не вперше продовжувати боротися за нашу державу, цінності та спадщину.

Для більшості іноземців на тривалий період зникла ідея та опція відвідати Україну через зрозумілий психологічний фактор – бажання вберегтися від загрози життю. Але завдяки зібраним даним можна прослідкувати, що, тим не менш, з початку 2022 року Україну відвідали понад 7 мільйонів іноземців, а найбільше в 2024 році - понад 2,5 мільйона [3]. Ці відомості дають змогу побачити, що потенціал нашої країни в розвитку туризму зовсім не втрачений і після завершення війни це набере нових обертів, адже вже на сьогоднішній день нашою країною зацікавилася дедалі більше людей і нам потрібно виправдати їхні очікування, бо ми отримали чимало іноземної підтримки.

Під час пандемії та війни почав активно розвиватися екотуризм або ж зелений туризм тому, що він задовольняє потреби внутрішніх туристів, коли йдеться про бажання фізично і ментально відновитися, адже комфортнішого відпочинку, ніж посеред природи, зокрема – в Закарпатті та Карпатах, годі й

шукати. Серед інших поширених напрямків туризму стали лікувально-оздоровчий, активний та гастрономічний, адже Україна багата не тільки природними ресурсами, а й автентичною кулінарією. Звісно, не поступається місцем і культурно-пізнавальний вид туризму, бо чого варта сама згадка про історичні пам'ятки Львову, а про стародавні замки, фортеці та монастирі, 34 з них, які розташовані в Тернопільщині, а решту 82 – знаходяться в різних куточках України, годі й мовчати [3].

Звісно для туризму в наші часи, а особливо після закінчення війни, виникне чимало нових проблем, які стають на шляху для того, щоб Україну відвідувало більше іноземців. Це стосується якості інфраструктури, підвищенню рівня сервісу, правовій та бюрократичній системі, недостатньому захисту культурних та історичних пам'яток, збереженню екологічних ресурсів, але, якщо спеціалісти звернуть на це належну увагу, то створивши правильні стратегії та підхід нам обов'язково вдасться подолати це, адже це найменші перешкоди, які долав наш народ для того, щоб інші знали і розуміли глибину обставин, які нам доводилося подолати, щоб показати чому українська автентичність та надбання заслуговує на світове визнання.

Перелік використаних джерел

1. Філіпчук, Н. В., В. Н. Підгірна. Специфіка ринку туристичних послуг України. Друкується за ухвалою редакційно-видавничої ради Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича: 199 с.
2. Гуртова, М. О., М. В. Літвиненко. Загрози та можливості українського туризму в сучасних умовах. М 26 Маркетингові та організаційні механізми повоєнного розвитку галузі: 442 с.
3. Островська, Г. Й., Р. П. Шерстюк, Т. І. Кузь. Туризм на теренах Тернопільщини: сучасний стан та перспективи розвитку. (2022).

УДК 504.61.355.01(477)

**Мельничук-Володькіна В.В.,
Мельничук Т.В.,
Косько Ю.С.,
Прибора Т.В.**

Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник

ВПЛИВ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ НА ПРИРОДООХОРОННІ ТЕРИТОРІЇ: ІДЕНТИФІКАЦІЯ ВТРАТ, ВИЯВЛЕННЯ ЗМІН, ОЦІНКА РИЗИКІВ

З початком повномасштабного вторгнення російських військ на територію України вплив руйнівних дій на природні комплекси та об'єкти природно-заповідного фонду став надзвичайно актуальним предметом дослідження.

Чорнобильська зона відчуження, в межах якої розташований Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник (далі – Заповідник), один з найбільш екологічно чутливих регіонів в силу своєї специфіки. Ця територія являє собою цінність не тільки з точки зору контролю над наслідками аварії на ЧАЕС, але й як унікальний заповідний об'єкт, де відновлення природи відбувається без активного втручання людини.

Маючи понад 150 кілометрів спільного з Білоруссю кордону, Заповідник одним з перших опинився в центрі військового вторгнення і використовувався переважно для накопичення та транзиту техніки.

Територія була під окупацією ворога протягом 36 днів і закінчилась 1 квітня 2022 року. Бойові дії тут мали локальний характер, були неінтенсивні і короткотривалі, проте з серйозними наслідками як для природних територій, так і для інфраструктури зони відчуження в цілому: розграбовано цінне обладнання, викрадено транспортні засоби, пошкоджено будівлі, комунікації, зруйновано (так і не відновлено) кризовий центр, який забезпечував моніторинг надзвичайних ситуацій на території Заповідника і промзони.

Після деокупації, влітку 2022 року, в Заповіднику відразу розпочалась експедиційна робота з метою проведення оцінки втрат довкілля (яку можна буде в подальшому використовувати для обрахунку збитків). В першу чергу це передбачало виявлення безпосередніх втрат чи змін природних об'єктів – екосистем, оселищ, цілих популяцій чи окремих особин тощо.

На жаль, в дійсності можливим стало лише визначення втрат лісового покриву чи окремих ландшафтних порушень. У зв'язку з відсутністю експертної оцінки збитки були пораховані згідно «Методики оцінки збитків від наслідків надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру», затвердженої відповідною постановою КМУ. Орієнтовний розмір шкоди обчислено з використанням даних супутникової зйомки і матеріалів лісовпорядкування.

Вже у травні 2023 року Державною екологічною інспекцією Столичного округу було розпочато розрахунки розмірів завданої шкоди в результаті неорганізованого викиду забруднюючих речовин в атмосферне повітря під час пожеж на території Заповідника і визначено орієнтовну шкоду від пожеж в межах зони відчуження на площі 136,0066 га.

Одним з не менш важливих елементів оцінки наслідків військових дій на природоохоронних територіях виявилась зміна функціональних показників діяльності установи, оскільки повноцінно відновити роботу в умовах війни в силу певних обставин не вдалося. Істотними обмеженнями виявились безпосереднє розташування об'єкту (прикордоння), мілітаризація території, її забруднення мінами й вибухонебезпечними предметами, обмеження пересувань з міркувань безпеки та інші фактори.

Істотне зменшення чисельності персоналу та тривалість його перебування на території Заповідника також вплинули на якість управлінської функції, зокрема на забезпечення збору інформації про навколишнє природне середовище в рамках моніторингових досліджень. А

це є однією з найважливіших функцій будь-яких територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Так, науковцями Чорнобильського заповідника було проведено оцінку цього впливу за допомогою додатку Survey123 від ArcGIS (опитувальник «Фауна»), яка зафіксувала зменшення користувачів, кількості використаних полігонів та точок фіксації тварин (що безумовно вже відобразилось на якості результатів аналізу даних).

На сьогоднішній день все ще неможливо чітко прорахувати довготривалі наслідки військових дій, як і неможливо обчислити вже наявні втрати тваринного світу. А враховуючи замінованість території, пожежі, підриви – вони звичайно є і, на жаль, ще будуть.

В цілому, мінування територій та наявність на них вибухонебезпечних предметів (не тільки у ЧРЕБЗ, але й інших природоохоронних об'єктах, що зазнали впливу військової агресії) є однією з найбільших проблем, яка створює довготривалу загрозу як для персоналу, так і навколишнього середовища, ускладнюючи доступ до територій, унеможлиблюючи їх моніторинг та регулювання процесів відновлення, спричиняючи забруднення, руйнування екосистем, загибель диких тварин.

Наскільки цю проблему можна кваліфікувати як екоцид (як це декларують окремі громадські діячі) – питання дискусійне, враховуючи що цей термін передбачає все ж таки свідомі, навмисні (або масштабні) дії, спрямовані на знищення довкілля, на відміну від побічних ефектів бойових дій.

Але, в контексті трьох років повномасштабної війни, чи можна назвати екоцидом руйнування Каховської ГЕС? Чи можна назвати наміром екоциду плани руйнування Київської ГЕС? Або наміром екоциду назвати спробу порушення цілісності конфайнменту над зруйнованим енергоблоком Чорнобильської АЕС? Напевно так, якщо вдасться довести, що більшість з цих та багатьох інших випадків були сплановані навмисно.

Таким чином, можна зазначити, що вплив військових дій на природоохоронні території є доволі серйозним викликом суспільству і буде тривати ще довго після завершення військової агресії, а для подолання його наслідків потрібна буде консолідація суспільних зусиль, включаючи різні міжнародні інституції.

Перелік використаних джерел

1. Борсук О. Вплив військових дій на пожежні режими ландшафтів зони відчуження ЧАЕС. *Ліси природно-заповідних територій в умовах глобальних змін*. 2024. С.14
2. *Літопис природи за 2021 рік* / Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник. Київ, 2022. Т. 5. 269 с.
3. *Літопис природи за 2022 рік* / Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник. Київ, 2023. Т. 6. 170 с.
4. Мельничук Т., Федонюк Т., Пивовар П., Скидан О., Топольницький П. Геопросторова оцінка змін структури природних ландшафтів Чорнобильського радіаційно-екологічного біосферного заповідника. *CHORNOBYL science HUB*. 2024. № 6. С. 20–29.